

UN VAS TERRA SIGILLATA DE TIP WESTENDORF DESCOPERIT LA TIBISCUM

Adrian Ardeț

Amplasat la confluența râurilor Bistra cu Timișul, complexul arheologic roman de la Tibiscum se extinde pe o suprafață de aproximativ 50 ha, incluzând castrul militar auxiliar, vicusul militar, orașul antic și cele două necropole¹.

Cercetările arheologice s-au desfășurat cu predilecție în zona castrului militar și al vicusului acestuia. Începând cu anul 1988 au fost inițiate și săpături arheologice în zona orașului antic, amplasat pe partea dreaptă a râului Timiș, în dreptul castrului militar².

Campania de săpături arheologice desfășurată în vara anului 1999* a avut ca obiectiv principal finalizarea cercetărilor la Clădirea II. Stratigrafia clădirii cercetate de noi începând cu anul 1990, se compune din cinci nivele de locuire, cu o adâncime de 2,20–2,50 m. Din punct de vedere cronologic, cele cinci nivele acoperă perioada de timp cuprinsă între începutul secolului al II-lea și sfârșitul secolului al IV-lea³.

În cel de-al doilea nivel de locuire aflat la cca. 1,50–1,60 m adâncime a fost descoperit vasul din lut de tip terra sigillata. Nivelul de locuire în care a fost descoperit vasul se compune dintr-o podea din lut, peste care se află un strat de cca. 5 cm de cenușă. Peste această cenușă se află un alt strat de dărâmătură, compus din foarte multe fragmente de chirpic ce provin de la locuințele ridicate de către romani încă din primul nivel de locuire de la Tibiscum, nivel datat după anul 102 d. Chr.

Cercetările noastre desfășurate de-a lungul anilor la Tibiscum indică faptul că cel de-al doilea nivel de locuire este contemporan cu invazia marcomanică⁴.

Vasul descoperit recent face parte din categoria ceramicii de lux romane, de tip terra sigillata. Această categorie ceramică, cunoaște o evoluție deosebită, în special pe parcursul secolelor I-II d. Chr. Datorită ștampilei prezente pe vas, care indică drept fabricant pe COMITALIS⁵, terra sigillata descoperită la Tibiscum poate fi încadrată în tipul Westerndorf.

În urma analizelor efectuate vasul se prezintă sub formă de castron având o deschidere de 25 cm și o înălțime de 14 cm. Buza este puțin îngroșată și

rotunjită în spre exterior. Pasta este foarte fină, de culoarea pielii, incluzând particule foarte fine de mică, piatră de var, minereu de fier și mică.

Atât în exterior, cât și în interior, vasul are o peliculă de cca. 1 mm de angobă brun-roșcată lucioasă, caracteristică acestui tip de vase de lux.

Pe pereții exteriori ai acestui tip de vas sunt ștampilate o serie de scene ce vor constitui subiectul analizei noastre.

Între buza vasului și centrul acestuia nu se află nici o formă de ornamentație. Centrul este reprezentat printr-o incizie ce delimitează partea superioară neornamentată de partea de jos, ornamentată.

Partea inferioară a vasului, ornamentată, se compune din două registre identice ce sunt repetate fiecare la rândul său de câte cinci ori. Primul registru este reprezentat prin lupta a doi gladiatori. Aceștia sunt reprezentanți având coifuri, scuturi și fiecare câte o sabie. Gladiatorul din stânga are o sabie dreaptă, iar cel din dreapta una încovoiată. Între cei doi, în partea de sus, se află reprezentat un motiv ornamental sub forma literei S. Singura excepție de la repetarea acestui registru o constituie locurile unde a apărut câte o ștampilă. Pe acest vas sunt prezente două ștampile ce sunt dispuse de-o parte și de alta a registrului ornamental. Prima ștampilă se află imprimată într-un cartuș de 3,5x0,5 cm și indică numele producătorului COMITALIS F. Cea de-a doua ștampilă este imprimată pe un cartuș cu dimensiunile de 2,5x0,5 cm și are imprimate literele (...) IOVENII. (Pl. I-II).

În locul în care apare ștampila, în registrul de către noi mai apare și cel de-al treilea personaj reprezentat sub forma unui soldat dezbrăcat, care ține în mâna stângă o sulită. Acesta să indice prezența arbitrilor din lupta celor doi gladiatori. Personajul prezent în registru reprezentat de lupta celor doi gladiatori, în locul unde se află imprimată ștampila, reprezintă și cel de-al doilea registru ornamental, singura din dreptunghiuri foarte mici, sub forma unui cerc. Sub acest registru se află imprimat motivul ornamental sub forma literei S.

Între primul registru ornamental și cel de-al doilea se află reprezentată o sulită cu două capete, motiv realizat prin puncte ștampilate.

O remarcă cu totul și cu totul deosebită, o constituie locul în care apare soldatul dezbrăcat cu sulită, loc unde este prezentă și ștampila. Celelalte patru reprezentări ale acestui registru înlocuiesc personajul cu sulită prin aplicarea motivului în forma literei S dublată.

La Tibiscum acest motiv ornamental mai este cunoscut și din alte descoperiri mai vechi ce provin din castrul și vicusul militar⁶.

În ceea ce privește datarea acestui vas terra sigillata de tip Westerndorf, specialiștii consideră ca moment de început pentru aceste tipuri anul 160 d. Chr.⁷, sau perioada imediat următoare războaiele marcomanice⁸.

Prezența la Tibiscum a sigilatelor de tip Westendorf⁹ este îndatorată în bună măsură și pătrunderii acestora pe Dunăre. Centrul ceramic de la Westendorf

se află la granița dintre Raetia și Norricum¹⁰. Prezența în sudul Provinciei Dacia¹¹ a unui număr mai mare de asemenea tipuri de vase pare să certifice faptul că principala cale de pătrundere a fost Dunărea.

NOTE

- *La cercetările efectuate la Tibiscum ne-am bucurat de prezența constantă a elevilor Liceului "Traian Doda" din Caransebeș, membrii ai cercului de istorie și arheologie "Constantin Daicoviciu" conduși de profesoara Lucia Carmen Ardeț
- ¹A. Ardeț, *Limitele orașului roman Tibiscum*, in *Studii de Istorie a Transilvaniei*, Cluj Napoca, 1994, p. 61-66; Doina Benea, P. Bona, *Tibiscum*, București, 1994
- ²A. Ardeț, *Le municipes romaine de Tibiscum*, in *Politique ediltaire dans les provinces de l'Empire Romaine*, Cluj-Napoca, 1993, p. 83-89; Doina Benea, *Orașul antic Tibiscum*, Considerații istorice și arheologice, în *Apulum XXXII*, 1995, p. 149-172
- ³A. Ardeț, *op. cit.*
- ⁴H. Daicoviciu, I. Piso, Sarmizegetusa și războaiele marcomanice, in *ActaMN XII*, 1975, p. 162-163; M. Moga, Doina Benea, Tibiscum și războaiele marcomanice, in *Tibiscum V*, 1978, p. 134-140
- ⁵H.J. Kellner, *Die Bildstempel von Westerdorf, Comitialis und Iassus*, in *Bayerische Vorgeschichts-Blätter*, 46, 1981, p. 121-186
- ⁶P. Bona, M. Petrovsky, R. Petrovsky, P. Rogoza, *Tibiscum – cercetări arheologice* (II), (1980-1981), in *StComCIV*, 1982, p. 197, pl. I.1, I.3
- ⁷Gh. Popilian, *Ceramica romană din Oltenia*, Craiova, 1976, p. 33
- ⁸D. Isac, M. Rusu, C.I. Baluta, *Descoperiri de terra sigillata la Apulum*, in *Apulum XVII*, 1979, p. 232-233
- ⁹M. Moga, D. Isac, *Terra sigillata de la Tibiscum* (c.f. D. Isac, N. Gudea, *Terra sigillata de la Porolissum* (I), in *ActaMP IV*, 1980, p. 194-195)
- ¹⁰H.J. Kellner, *op. cit.*
- ¹¹D. Isac, N. Gudea, *op. cit.*